

Säädösvaikutusten arvioinnin hyviä esimerkkejä

Stakes 15.5.2008

Tämä aineisto liittyy Oikeusministeriön Parempaan säätelyyn muiden yhteiskunnallisten vaikutusten arvioinnin tukiaineistoon. Aineiston alkuperäinen sijainti on www.stakes.fi/iva ja aineisto löytyy myös internetsivuilta: <http://www.om.fi/Etusivu/Parempisaantely/Vaikutustenarviointi/Muutyhteiskunnallisetvaikutukset>. Aineistossa esitellään hallituksen esityksien vaikutusten arvioinnin hyviä esimerkkejä.

Sisältö

Kirjataan se, ettei vaikutuksia ole	1
Vaikutukset väestötasolla.....	1
Vaikutusten tarkastelu väestöryhmittäin.....	2
Taulukointi.....	3
Viittaus lisätietoon	5

Kirjataan se, ettei vaikutuksia ole

Mikäli vaikutukset eivät kohdistu ihmisiin tai johonkin ihmisryhmään, se kerrotaan esitystekstissä. Vain siten lukija voi tietää että asiaa on pohdittu:

"Esityksellä ei ole ympäristö- tai sosiaalisia vaikutuksia. Sijoitettavat henkilöt voivat olla miehiä tai naisia. Sopimuksella ei voida arvioida olevan suoranaisia sukupuolivaikutuksia. "

Hallituksen esitys Eduskunnalle Kansainvälisen rikostuomioistuimen ja Suomen välillä Kansainvälisen rikostuomioistuimen oikeudenkäynneissä kuultavina olleiden tai kuultavaksi tulevien todistajien ja heidän läheistensä sijoittamisesta Suomen alueelle kirjeenvaihdolla tehdyn sopimuksen hyväksymisestä sekä laiksi sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta HE 84/2005 <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2005/20050084>

"Esityksellä ei ole vaikutuksia eri kansalaisryhmien asemaan eikä sukupuolten tasa-arvoon."

(Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi yhteismetsälain muuttamisesta HE 111/2007 <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2007/20070111?search%5Ball%5D=&search%5Bany%5D=&search%5Bphrase%5D=kansalaisryhmien%20asemaan&search%5Bwithout%5D=&search%5Btype%5D=tekstihaku#highlight1>

Vaikutukset väestötasolla

Vaikutuksia voi tunnistaa ja kuvata yleisesti koko väestön tasolla tai/ja tunnistamalla erityisryhmiä, joihin säädös erityisesti oletetaan vaikuttavan. Erityisryhmiä tunnistamalla voidaan saada usein tarkempia vaikutuskuvauksia ja vaikuttavampia negatiivisten vaikutusten lieventämismahdollisuuksia.

Ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi <http://info.stakes.fi/iva>

Esimerkkejä väestötasoisista vaikutusten arvioinneista:

"Alkoholin käyttöön liittyy moninaisia sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja, ja alkoholin kulutuksen lisääntyminen lisää näitä haittoja. Alkoholin kokonaiskulutuksen ja alkoholihaittojen välillä on varsin kiinteä, vaikkakaan ei täsmälleen samansuuruinen suhde. Koska alkoholihaittoihin vaikuttavat alkoholin käyttömäärien ohella monet muutkin tekijät, riippuu erilaisten alkoholihaittojen kehitys myös muissa tekijöissä tapahtuvista muutoksista. Karkeana arviona voidaan kuitenkin lähteä siitä, että alkoholin kulutuksen lisääntyminen johtaa useimpien alkoholihaittojen lisääntymiseen samassa suhteessa. Ehdotettavien matkustajatuontikiintiöiden poistamisen ja alkoholiveronalennuksen seurauksena alkoholiehtoisten kuolemien voidaan olettaa tämän mukaisesti lisääntyvän nykyisestä noin 3 000 noin 3 600 kuolemaan vuonna 2005."

(Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi valmisteverotuslain sekä alkoholi- ja alkoholijuomaverosta annetun lain muuttamisesta HE 80/2003
<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2003/20030080?search%5Bpika%5D=alkoholijuomien%20hintataso&search%5Btype%5D=pika>)

Vaikutusten tarkastelu väestöryhmittäin

Esimerkkejä väestöryhmittäisestä vaikutusten arvioinnista (lihavointi Stakesin):

"Alkoholijuomien kokonaiskulutuksen ja suurkuluttajien määrän välillä on myös olemassa selvä suhde. (...) Tässä esityksessä ehdotettavien muutosten seurauksena on odotettavissa, että alkoholin **suurkuluttajien** määrä kasvaisi noin 50 prosenttia, noin 600 000 henkilöön. Kun suurkuluttajat aiheuttavat suuren määrän onnettomuuksista, väkivaltatapauksista ja terveystapauksista, voidaan olettaa, että tällaisten tapauksien määrä kasvaisi myös merkittävästi."

"Ehdotettavan veronalennuksen seurauksena tapahtuva alkoholijuomien hinnan aleneminen osaltaan mahdollistaa vähittäismyynnissä olevan alkoholin saatavuuden paranemista **nuorten** keskuudessa ja voi siten lisätä paitsi nuorten yleistä alkoholin käyttöä, myös humalajuomista."

(Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi valmisteverotuslain sekä alkoholi- ja alkoholijuomaverosta annetun lain muuttamisesta HE 80/2003
<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2003/20030080?search%5Bpika%5D=alkoholijuomien%20hintataso&search%5Btype%5D=pika>)

"Sosiaaliset vaikutukset

Esityksellä on sosiaalisia vaikutuksia kemikaaliviraston **henkilöstöön** ja heidän **perheenjäseniinsä** eli rajattuun henkilöryhmään. Oikeus suomalaisen henkilötunnukseen helpottaa henkilöstön asioimista viranomaisissa ja hankkiessaan palveluita. Viraston **henkilöstön lasten** päivähoitoa koskevilla määräyksillä pyritään varmistamaan lapsen edun toteutuminen yhteisön lainsäädännön edellyttämällä tavalla. Koulutusta koskevilla määräyksillä pyritään varmistamaan henkilöstön perheenjäsenten pääsy peruskoulutukseen."

(Hallituksen esitys eduskunnalle Suomen ja Euroopan kemikaaliviraston välisen toimipaikkasopimuksen hyväksymisestä sekä laiksi sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta HE 88/2007 <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2007/20070088>)

Ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi <http://info.stakes.fi/iva>

Yksittäisen esityksen vaikutuksia voi tunnistaa yhtä aikaa kohdistuvan hyvinkin erilaisiin ihmisryhmiin:

"2.2. Vaikutukset eri kansalaisryhmien asemaan

Osittainen työllistyminen on **yleisempää naisille kuin miehille**. Ansioturvassa sovitellun päivärahan saajista kolme neljäsosaa on ollut naisia. Yli kolmen vuoden ajan soviteltua saaneista naisten osuus on vieläkin suurempi, yli 80 prosenttia. (...)

Mitä pidempään soviteltua työttömyysetuutta on maksettu, sitä suurempi osuus saajista kuuluu **vanhempiin ikäluokkiin**. (...)

Yleisimmät ammatit henkilöillä, jotka olivat saaneet soviteltua työttömyysetuutta yli 36 kuukautta, olivat kiinteistöhoito- ja siivoustyön, myyntityön, majoitustoimen sekä sihteeri- ja toimistotyön ammatit. (...)

Vaikka osittainen työllistyminen yhdistettynä soviteltuun työttömyysetuuteen parantaa työttömän taloudellista asemaa, ovat osittain työttömät pääasiassa **pienituloisia**, (...)"

(Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi työttömyysturvalain 15 luvun 1 §:n muuttamisesta HE 123/2007

<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2007/20070123?search%5Ball%5D=&search%5Bany%5D=&search%5Bphrase%5D=kansalaisryhmien%20asemaan&search%5Bwithout%5D=&search%5Btype%5D=tekstihaku#highlight1>

"4.3. Vaikutukset eri kansalaisryhmien asemaan

Terveydenhuollon **ammattipätevyiden tunnustamista hakevien henkilöiden** oikeusturva paranisi aikaisempaa yhtenäisemmän, avoimemman ja joustavamman ammattipätevyksien ja opintojaksojen tunnustamisjärjestelmän myötä. Hakijan oikeusturva paranisi myös sitä kautta, että laissa säädettäisiin hakemuksessa tarvittavista liitteistä ja hakemuksen käsittelyn määräajoista.

Terveydenhuollon viranomaisten välinen tietojen vaihto paranisi IMI:n myötä. Tietojenvaihtojärjestelmä mahdollistaa terveydenhuollon ammattihenkilöiden koulutusta ja ammatinharjoittamista koskevien tietojen vaihdon terveydenhuollon viranomaisten välillä aikaisempaa tehokkaammin, mikä puolestaan edistää potilasturvallisuuden entistä parempaa toteutumista.

Potilasturvallisuutta parantaisi osaltaan myös selkeä vaatimus siitä, että terveydenhuollon ammattihenkilöllä on oltava hänen hoitamiensa tehtävien edellyttämä riittävä kielitaito."

(Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain muuttamisesta HE 22/2007

<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2007/20070022?search%5Ball%5D=&search%5Bany%5D=&search%5Bphrase%5D=kansalaisryhmien%20asemaan&search%5Bwithout%5D=&search%5Btype%5D=tekstihaku#highlight1>

Taulukointi

Vaikutusten kirjaamisessa ja vertailussa taulukointi tukee systemaattista työskentelyä:

Esimerkki taulukoinnista

	Taustatietoa arvioinnista	Nollavaihtoehto (nykytila: STTV ja lääninhallitukset)	Maksimivaihtoehto (kunnat)	Kompromissivaihtoehto (tehtävien siirto lääninhallituksiin, osa tehtävistä yhä STTV:llä)
1. Sosiaaliset vaikutukset	<p>- alkoholiasiat ovat Suomessa osa sosiaalista lainsäädäntöä. Perusperiaatteen a alkoholista aiheutuvien haittojen minimoiminen (AlkoholiL 1§).</p> <p>- alkoholin kokonaiskulutuksen määrä vaikuttaa sos. ja terv. haittojen määrään</p> <p>- rajoittavan alkoh. politiikan keskeinen ajatus: alkoh. hinnan ja saatavuuden merkitys alkoholipoliittikan välineinä (lupien määrä, aukioajat, jatkoajat jne.)</p> <p>- vaikutuksia arvioitu vertaamalla anniskelu- ja väh. myyntilupien määrän kehitystä 1990-luvulla</p>	<p>- lupapolitiikka ei muuttunut alueellistamisen myötä merkittävästi</p> <p>- lupapolitiikka vain yksi indikaattori, ei kerro suoraan sosiaalisista vaikutuksista</p> <p>- lainmuutoksen jälkeenkin osa tehtävistä jää vielä STTV:lle, koska resurssiongelmista johtuen kaikkia tehtäviä ei voida siirtää lääninhallituksille</p> <p>- jos nykytila jäisi voimaan, tällä ei oleteta olevan haitallisia sosiaalisia vaikutuksia, koska mitä keskitetumpää lupapolitiikka on, sitä tiukempaa se yleensä on</p> <p>- sen sijaan toiminnan valvonta on sitä tehokkaampaa mitä lähempänä se on valvonnan kohdetta; valvontaa on lähes mahdotonta hoitaa keskitetysti</p>	<p>-vaikutusarviointi tehty Ruotsin ja Norjan esimerkkien pohjalta. Molempien maiden tilanteesta on olemassa tutkimuksia, joita arvioinnissa hyödynnetty</p> <p>- Ruotsissa ja Norjassa lupahallinnon kunnallistaminen onnistunut melko hyvin: lupakäytäntö ei eriytenyt merkittävästi</p> <p>- Ruotsissa valvonta parantunut</p> <p>- lupapolitiikka kuitenkin liberalisoitunut ja elinkeinointressit vahvistuneet sosiaali- ja terveystoimittisten näkökohtien kustannuksella, poliittisesti valitut lautakunnat ottavat huomioon muitakin kuin puhtaasti alkoholipoliittista näkökohtia</p> <p>- Ruotsissa onnistuminen edellyttänyt lääninhallitusten</p>	<p>- vaikutusarviointia koskevassa tutkimuksessa ei havaittu, että hallinnon alueellistamisella olisi ollut lupapolitiikkaa liberalisoiva vaikutus tai että sosiaaliset vaikutukset olisivat muutoinkaan olleet kielteiset</p> <p>- hotelli- ja ravintola-alan henkilö-kuntaa edustavan liiton näkemys on kuitenkin päinvastainen</p> <p>- valmistelussa on luotettu vaikutusarviointitutkimuksen tuloksiin ja katsottu, että tätä tietä voidaan hyvin edetä</p>

Ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi <http://info.stakes.fi/iva>

			<p>vahvaa ohjeistusta ja toiminnan hyvää resurssointia</p> <p>- Ruotsissa kunnallistaminen lisäsi lupien määrää</p> <p>- Suomesta saadut kokemukset: vuosina 1969-1994 lausunto kunnanhallitukselta mm. anniskelu- tai vähittäismyyntilupa-asioista. Kunnanhallituksen näkökulma oli elinkeinopoliittinen, sosiaalipoliittikkaan ei huomiota</p> <p>- kuntavaihtoehto lisännee alkoholin kulutusta</p>	
--	--	--	--	--

HAUS (2001) Esimerkkejä säädösten vaikutusten arvioinneista Säädösten vaikutusten arvioinnin kehittämishankkeen ja sen pilottihankkeiden raportti 25.4.2001.
(<http://www.tem.fi/files/15094/Vaikutusarvio.rtf>)

Viittaus lisätietoon

Kaikkia vaikutusten arvioinnin perusteluja ei ole mahdollista liittää esitystekstiin. Hyvä idea on silloin liittää suoraan tekstiin viite perusteluaineistosta, mahdollisesti vielä tarkimmin, kuin tässä hyvässä esimerkissä:

"Esityksestä on laadittu erillinen vaikutusarvio (www.om.fi)."

(Hallituksen esitys Eduskunnalle osuuskuntalaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi HE 176/2001
<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2001/20010176?search%5Bpika%5D=osuuskuntalains%C3%A4%C3%A4d%C3%A4nn%C3%B6n%20&search%5Btype%5D=pika>)

"Soveltamalla *Alkoholijuomien hintatason alenemisen yhteiskunnalliset vaikutukset* -tutkimusta, voidaan alkoholin käytön aiheuttamien välittömien haittakustannusten arvioida nousevan vuonna 2004 vähintään 630 miljoonaan euroon ja enintään 786 miljoonaan euroon. "

(Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi valmisteverotuslain sekä alkoholi- ja alkoholijuomaverosta annetun lain muuttamisesta HE 80/2003
<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2003/20030080?search%5Bpika%5D=alkoholijuomien%20hintataso&search%5Btype%5D=pika>)